

MEVLÂNÂ'NIN MESNEVÎSİNDE Hz. PEYGAMBER TASAVVURU

Doç. Dr. Kasım ŞULUL¹

İslâm medeniyet dairesinin bir neticesi olan ve Mevlânâ (672/1273)² tarafından *Keşşâfî'l-Kur'ân* ve *Fıkh-ı Ekber*³ diye de isimlendirilen *Mesnevî*, birçok özelliğinin yanı sıra 13. yüzyıl Müslüman toplumunun, Anadolu ve Konya halkının dünyasını da yansıtan bir ahlâk ve irşat eseridir.

Çeşitli çalışmalarla ortaya konan tespitlere göre Mevlânâ, *Mesnevî*'sinde fikirlerine dayanak noktası yaptığı âyet-i kerîmelere 1221, hadîs-i şerîflere 745 beyitte yer vermiştir.⁴ Bu veriler açık bir şekilde Mevlânâ'nın gönül ve düşünce dünyasının temel unsurlarına işaret eder ve onun tasavvurunu şekillendiren dinamikleri ortaya koyar.

Mevlânâ, “bilinen” İslâm'dan farklı yeni bir din türetmemiştir. Bilakis o, İslâm medeniyet dairesinin yapıcı ve tarz belirleyici temel kaynakları olan Kur'ân-ı Kerîm'e ve Hz. Peygamber'in sünnetine tam bağlıdır. Bunun en bariz şahitlerinden biri -her zaman sözün kisasını sevmiş ve yüceltmiş- olan Mevlânâ'nın şu meâldeki mısralarıdır:

*“Ben yaşadıkça Kur'ân'ın kölesiyim
Ben Muhammed Mustafa'nın yolunun toprağıyım
Biri benden bundan başkasını naklederse
Ondan da bızarım, o sözden de bızarım, şikâyetçiyim...”⁵*

Bu tebliğde, *Mesnevî*'deki Peygamber (sav) tasavvurunun ana çizgileri –muhtasar bir şekilde- araştırılacaktır. Şöyle ki:

Mevlânâ, yüksek hakikatleri, metafizik alanına giren birtakım derin ve yüksek meseleleri uygun bir mesel ve mecazla (metafor) anlatmayı adet edinen irfân ekolüne mensup mutasavvıf ârif bir filozoftur.⁶

Hem semantik açıdan hem siyak-sibak ve konu birliği gibi teknik yönlerden bakıldığında Mevlânâ, *Mesnevî*'sinde, köklü ve tutarlı bir varlık değerlendirmesi sunmuştur. Onun düşüncesinde, kevn muazzam bir vahdet, ahenk ve güzelliğe sahiptir. Bu esaslı varlık düşüncesi üzerine tevhid, âhiret, nübüvvet, adalet ve ibadet gibi esasları inşa etmiştir. Bu sâbiteler etrafında İslâm ahlakına ait yücelikleri hikemî bir tarzda kelama konu edinmiştir.

Mesela Mevlânâ'ya göre, “zekât verilmediğinde bulut gelmez”.⁷ Bulut kelimesi yağmura dolayısıyla “rahmet”e işaret eder. İlahî rahmetin tezahür biçimlerinden birisi de yağmurdur. “Zekât verilmediğinde bulut gelmez” ifadesi başka manalara da işaret eder. Mesela günümüz dünyasında nimet bol olmasına rağmen zekâtın öğrettiği rahmetin kaybolması neticesinde insanîyet ailesinin büyük bir ekseriyeti çeşitli mahrumiyetler içinde kıvranıp durmaktadır.

Mesnevî'de, nübüvvet müessesesini esas alan çok belirgin bir Hz. Muhammed (sav) tasavvuru inşa

¹ Harran Ü. İlahiyat F. İslâm tarihi öğretim üyesi, e-posta: kasimsulul@gmail.com

² Mevlânâ'nın biyografisi ve eserleri hakkında geniş bilgi için bkz. Reşat Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, Ankara 2004, XXIX,441-448.

³ R. Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, XXIX,447.

⁴ M. Dergâhî, *Âyât-i Mesnevî*, Tahran 1370/1991; B. Furûzânfer, *Ehâdîs-i Mesnevî*, Tahran 1348/1969; *Meâhib-i Kasas ve Temsîlât-i Mesnevî*, Tahran 1370/1991; A. Dihhudâ, *Emsâl ve Hikem*, Tahran 1361/1982.

⁵ Mevlânâ, *Rubâiler*, çev. Nuri Gençosman, İstanbul 1986, s. 216, rubai: 1052.

⁶ Toshihiko İzutsu, *İslâm'da Varlık Düşüncesi*, çev. İbrahim Kalın, İstanbul 1995, s. 40, 89, 203-206.

⁷ Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, *Mesnevî*, çev. Adnan Karaismailoğlu, İstanbul 2004, I/1,39, beyit: 85.

edilmiş ve onun (sav) sevgisi, *Mesnevî*'nin belirli bir yerinde değil her tarafında dile ifade edilmiştir.¹

Buna göre Muhammed Mustafa (sav),² yaratılış ağacının en özenilmiş meyvesidir. O (sav), hakiki insâniyetin ta kendisidir.³ O (sav), –başka hiçbir delilin bulunmadığı varsayılsa bile- yalnızca simâsı doğruluğunu kanıtlamaya yeterli olan yüce bir şahsiyettir.⁴

Şems-i Tebrîzî ile bir konuşmasında Mevlânâ, “Muhammed Mustafa (sav) bütün peygamberlerin ve velîlerin serdârıdır” beyanında bulunmuştur.⁵

İnsan-i kâmil olarak tavsif edilen ve insan-i kâmilin anlatıldığı yerlerde hep Hz. Muhammed (sav) in şahsına yönlendirme yapılan *Mesnevî*'de temel hedef, birey ve topluma, -Allah'ın her mertebedeki tecellilerine mazhar olan insan anlamına gelen- insan-ı kâmil⁶ mertebesine ulaşmanın yollarını anlatmaktır. İnsân-ı kâmil, Hak ile halk arasında bir köprü vazifesi görür. Kâmil insan, sözleri doğru, işleri iyi, ahlâkı güzeldir, marifet sahibidir, yani eşyayı ve ondaki hikmetleri gereği gibi bilir. İnsân-ı kâmilin bir başka fonksiyonu da ilâhî varlık için en büyük şahit ve delil olmasıdır. Bu delil, öteki bütün delillerden daha güçlüdür; çünkü ilâhî isim ve sıfatlar hiçbir varlıkta insân-ı kâmilde olduğu kadar parlak bir şekilde görünmez. O, Allah isminin mazharı, yaratılışın gayesi ve Allah'ın halifesidir. Gerçek insân-ı kâmil olan Hz. Peygamber'in bir özelliği de Allah'ın ahlakıyla ahlâklanmış olması bakımından ahlâkî kemale sahip bulunmasıdır.⁷

Bu konuda en gözde örneklği peygamberlik müessesesinin temsilcileri olan peygamberler ve onların başında Hz. Muhammed (sav) sunmuştur. Bu sebeple Mevlânâ, Hz. Muhammed (sav) i özellikle örnek alınacak kişi olarak değişik şekillerde anar. Hz. Peygamber'i hem isim hem de sıfat olarak birçok şekilde

¹ Şefik Can, *Hız Mevlânâ'da Peygamber Sevgisi*, IX. Mevlânâ Milli Kongresi, *Tebliğler*, Selçuk Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Yayını, Konya 1997, s. 51-62.

² *Mesnevî*'de, -"hilye", "delâil" ve "şemâil" kitaplarında yaygın olarak yer verilen- Hz. Muhammed'in (sav) bir çok isim ve sıfatı anılır. Bunlardan Mustafa, Muhtar gibi isimler daha çok zikredilir. Bu da Mevlânâ'nın tasavvurunda Hz. Peygamber'in en seçkin ve merkezi öge olmasının yansımasıdır.

³ *Mesnevî*, II/4,34-35, beyit: 515-525.

⁴ *Mesnevî*, II/4,29, beyit: 350.

⁵ Eflâkî, *Ariflerin Menakabeleri*, çev. Tahsin Yazıcı, İstanbul 1995, I,256; R. Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, XXIX,443.

⁶ İnsân-ı kâmil düşüncesini doğrudan Kur'an'dan çıkarmak mümkün olmasa da bazı âyetlerin insân-ı kâmil düşüncesini istikametinde yorumlandığı görülmektedir. Meselâ Kur'an'da Âdem'in “*halîfelik*” mevkiine sahip olduğu (el-Bakara 2/30), benî Âdem'in mükerrerem kılındığı (el-İsrâ 17/70), insanın “*absen-i takvim*” üzere yaratıldığı (et-Tin 95/4), göklerde ve yerde olan her şeyin onun emrine verildiği (el-Câsiye 45/13), kendisine esmanın öğretildiği (el-Bakara 2/31) ve onun emaneti yüklendiği (el-Ahzâb 33/72) ifade edilmektedir. Ayrıca ilk insana ilâhî ruhtan üflendiği, bu mevkiin kıymetini bilenleri Allah'ın kendisine dost kıldığı, Allah'ın bazılarını kendi tarafından ilim verdiği (el-Kehf 18/65), Hz. Muhammed'in güzel örnek (el-Ahzâb 33/21) ve âlemlere rahmet (el-Enbiyâ 21/107) olduğunu bildiren âyetler de tasavvufun insân-ı kâmil konusundaki dayanağının Kur'an olduğuna delil olarak gösterilmektedir. İnsân-ı kâmil düşüncesinin gelişmesinde hadis literatürü de önemli rol oynamıştır. Meselâ bazıları sahih olmasa da Allah'ın Âdem'i kendi suretinde yarattığını (Buhârî, “*el-İstî'zân*”, 1; Müslim, “*el-Bîr*”, 155), aslında ilk olarak Hz. Muhammed'in yaratıldığını, Âdem bedenle ruh arasında iken onun peygamber olduğunu, Hz. Muhammed olmasaydı evrenin yaratılmamış olacağını ifade eden rivayetlerin insân-ı kâmil telakkisinin benimsenip yaygınlaşmasında etkili olduğu kesindir (bkz. Mehmet S. Aydın, “*İnsan-ı Kâmil*”, DİA, XXII,330-331). Seyyid Şerif Cürçânî'ye göre insan-ı kâmil, ilâhî ve kevnî, küllî ve cüz'î bütün âlemleri kendinde toplamış olan insandır. O, ilâhî ve kevnî kitapları bir araya toplayan bir kitaptır. Ruhu ve aklı yönünden o, Ümmü'l-Kitâb diye adlandırılmış aklı bir kitaptır. Kalbi yönünden o, Levh-i Mahfûz'un kitabıdır. Nefsi yönünden ise, mahv ve isbât kitabıdır. O, değerli, şerefli ve tertemiz sayfalarıdır ki, onlara ancak zulmânî perdelerden temizlenmiş olanlar dokunurlar ve sırlarını idrâk ederler. İlk aklın (akl-ı evvelin), büyük âleme ve onun hakikatlerinin aynına nisbeti, insanî ruhun bedene ve onun kuvvetlerine nisbetidir. Küllî nefis, büyük âlemin kalbidir. Nitekim nefis-i natika da insanın kalbidir. Bunun içindir ki âlem, büyük insan (insân-ı kebir) diye adlandırılır (bkz. *Ta'rifât*, çev. Arif Erkan, İstanbul 1997, s. 30).

⁷ Mehmet S. Aydın, “*İnsan-ı Kâmil*”, DİA, XXII,331. Mevlânâ'nın engin hoşgörüsünün beslendiği temel esaslara dair şu kısa tahlil ve tespiti yer vermiyiz. Şöyle ki: İnsan-insan, insan-varlık münasebetlerinde etkin ve belirleyici olan “teorik kuralları tabiatı”, bunların uygulayıcısı konumundaki insanların “hayat tasavvurları”, yapılabileceklerin evrensel manada “iyi” ve “adil” olmasında en belirleyici faktörlerdir. İslâm medeniyetinde, insan-insan, insan-varlık münasebetlerini belirleyen ve şekillendiren kaidelerin kaynağı, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber (sav) in uygulamasıdır. Bu kaynakların vazettiği teorik kurallar, selim bir tabiata sahiptir. Bunların uygulayıcısı olmuş insanların hayat tasavvurları iki esas üzerine kuruludur: İlki, vahdani ontolojik düzende en üst noktada duran ve her an âlemde faal olan “Allah'a itaat esastır. İkincisi, “yaratılmışlık” ve “ibadet edilmekten uzaklık” noktasında eşit olan mahlûkâta şefkattir. Bu bağlamda Mevlânâ: “Bir ayağ İslâm dininde sâbit, diğer ise yetmiş iki millet üzerinde gezen bir pergel gibiyiz” (Ali Osman Koçkuzu, *Mesnevî'de Hz. Peygamber: Hadis-i Şeriflere Atıflar*, İstanbul 2006, s. 27; R. Öngören, “*Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî*”, DİA, XXIX,445) sözleriyle sahip olduğu engin hoşgörüsünün kaynağını veciz bir şekilde tarif etmiştir.

zikreder ve Hz. Muhammed (sav) için yaygın olan tüm isim ve sıfatlara eserlerinde yer verir.

Zira Hz. Muhammed (sav), sîreti ve sûreti ile ahsen-i takvîmde¹ yaratılmış, güzel ahlak sahibi² ve alemlere rahmet³ bir peygamberdir.

Hz. Muhammed (sav), insanlığın ruhu, aklı, ışığı ve kılavuzudur. O (sav) ve ümmeti, insanlığı zaman denizinden geçirip selamet sahiline ulaştıracak olan Nuh ve Nuh'un Gemisi'dir.⁴

“-Allah- o nedenle Peygamber'e: “*Ey bürünüp sarmın (Resûlüm)! Kalk, ve (insanları) uyar*”⁵ diye seslendi.

Başına örtüyü çekme, yüzünü örtme. Çünkü dünya şaşkın bir cisimdir, sen ise akılsın.

İddiacıdan utanıp gizlenme sakın. Çünkü sen, parlayan vahiy mumunu taşıyorsun.

Haydi, geceleyin kalk. Çünkü sen mumsun ey sultan; geceleyin mum ayakta durur.

Senin nûrun olmadıkça aydınlık gündüzde bile gecedir. Sana sığınmadıkça, aslan tavşana esirdir!

Ey Mustafa! Bu safâ denizinde kaptanlık et! Çünkü sen, ikinci Nuh'sun.

Her yolda, özellikle deniz yolunda, akıl sahibi bir kılavuz gerekli.

Kalk da bak yol yorgunu kervana. Bak her bir yanda kaptan olmuş bir gulyabani.

Zaman'ın Hızır'ı sensin. Her geminin kurtuluşu sendedir. Ruhullah (Hz. İsa) gibi yalnız yürüme.

Bu topluluğun önünde gökyüzündeki ışık gibisin, güneşe benziyorsun. Halktan kopmayı, köşene çekilmeyi bırak.

Ey Peygamber! Hidayet, Kaf Dağı'na benzer, sen ise Ankâ'sın. İnziva zamanı değil, gir topluma.

Dolunay, geceleyin yürür göğün zirvesine. Köpeklerin sesinden çekinip bırakmaz yürüyüşünü.

Kınayanlar, senin dolunayına ve zirveye yürüyüşüne, tıpkı köpekler gibi havlayıp dururlar.

Bu köpekler, sağırdır 'susun' emrine. Senin dolunayına karşı akılsızca havlayıp dururlar.

Terk etme hastayı, ey Şifa! Sağıra kızıp da körü bastonsuz bırakma.

Sen dememiş miydin, köre yolda yardım eden, Allah'tan yüz sevap ve ecir kazanır, diye?

Kim körün kırk adım yürümesine yardım ederse, bağışlanmış ve doğru yola ulaşmış olur, dememiş miydin?

Öyleyse bu fani dünyada, bölük bölük alıp götür körleri.

Yol göstericinin işi budur; sen yol göstericisin. Sen sevinçsin, âhir zaman yasına.

Ey sakımanların önderi, şu hayale dalanları yola çıkarıp kesin bilgiye ulaştır hadi.

Sana tuzak kurmaya gönlünü kaptırmanın boynunu ben vururum; sen neşeyle yürü.

Körlükler katarım körlüğüne. O şeker sanır, oysa ben ona zehir veririm.

Akıllar, benim ışığımla ışıklanır. Tuzaklar, benim tuzağımdan ders alır”⁶

Yukarıda da değinildiği üzere insan-i kâmil mertebesinin zirvesinde Hz. Muhammed (sav) bulunmaktadır. Bu tabirden bahsedildiğinde ilk akla gelen Resûl-i Ekrem (sav) dir. Mevlâna, Hz. Muhammed (sav) den söz ettiğinde insan-i kâmil düşüncesini de kendine mahsus üslubu ile izah etmiş olmaktadır. Şöyle ki:

“Ahmed, eğer o ulu ve yüce kanadını açarsa

Cebraîl, ebedî olarak kendinden geçip gider.”⁷

“O, Hak'ın yüceliğiyle öyle doldu ki Hak dostları ona ulaşamaz”

¹ et-Tîn 95/4.

² el-Kalem 68/4.

³ el-Enbiya 21/107.

⁴ *Mesnevî*, II/4,35, beyit: 353.

⁵ el-Müzemmil 73/1-2.

⁶ *Mesnevî*, II/4,66, beyit: 1455-1470.

⁷ *Mesnevî*, II/4,142, beyit: 3800.

“Bizim makamımıza ne bir Peygamber, ne melek, ne de ruh erişebilir” dedi, artık düşünün anlayın.

-Peygamber- Biz “*gözü kaymayan ve sınırı aşmayan*”¹ kişiyiz; karga değiliz, âlemi renk renk boyayan Allah’ın sarhoşuyuz; bağın bahçenin sarhoşu değiliz” buyurdu.²

“O (sav) iyi işlerde imam olan; keremlere, kerâmetlere düzen verendir.”³

“Ona benzer ne gelmiştir, ne de gelecek.”⁴

“O olmasaydı feleğin dönüşü, ışığı ve meleğe mekan oluşu söz konusu olmazdı.

O olmasaydı denizler heybeti, balığı ve değerli inciyi bulmazdı.

O olmasaydı yeryüzü içinde define ve dışında yasemin bulmazdı.”⁵

“Taze baht dostumuz, can vermek işimiz-gücümüz; kervanbaşımız da dünyanın övündüğü Mustafa bizim.”⁶

“O aşk madeni,⁷

O cömertlik/kerem denizi,⁸

Âlemin de Âdem oğullarının da zirvesi, en büyüğü, en iyisi,

İns ve cinin peygamberi,

İki âlemin güneşi,

Âlemin rahmeti,

Âdem oğullarının övüncü...”⁹

“O peygamberler öncüsü, safa denizi Mustafa’dır...”¹⁰

“Görülmemiş/benzeri (nazîri) olmayan Peygamber...”¹¹

“O seçilmiş, kadri yüce elçi, “*soma yaklaştı, yakınlıktı*”¹² makamına yaklaştırılmış olan, “*iki yay kadar kaldı araları yabut daha da yakını*”¹³ ayetiyle durağı bildirilen, önce gelenlerin de hayırlısı, sonra gelenlerin de hayırlısı bulunan, peygamberlerin sonuncusu, varlıkların özü-özeti, apaçık deliller gösteren; sonu, ucu bucağı bulunmayan, kıyaslanamayan bir deniz olan, “*kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimsi*”¹⁴ ayetiyle şanı övülmüş bulunan; cennetin, cennet bahçelerinin kilidi: sırlarda ve gerçeklerdeki remizleri açan, “*(Resûlum!) Kuşkusuz biz sana Kevser’i verdik*”¹⁵ fermanıyla âlemi aydınlatan, güneşe eş...”¹⁶

“Anlam denizi aşktır; her birisi o denizde bir balık, Ahmet ise denizdeki incidir.”¹⁷

“...Nebi, o ölmeyen aşk ve sevgiden ibarettir. Biri dedi ki: “Niçin minarede yalnız Tanrıyı sena etmeyip Muhammedi de anıyorlar?” Ona dediler ki: “Muhammed’in övülmesi Tanrı’nın senası değil midir sanki?”¹⁸

“Âlemden maksat insandır, insandan maksat da o soluktur.¹⁹ Arz, Muhammed’in vücududur. Gökler

¹ Bkz. en-Necm 53/17.

² *Mesnevî*, I/1,164, beyit: 3950.

³ Mevlâna, *Mektuplar*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, İstanbul 1963, s. 17, mektup: VI.

⁴ *Mesnevî*, II/6,300-3001, beyit: 160-180.

⁵ *Mesnevî*, II/6,362-363, beyit: 2100-2110.

⁶ Mevlâna, *Dîvan-ı Kebir*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı, Ankara 1992, IV,316, beyit: 3053.

⁷ *Dîvan*, V, 145, beyit:1681.

⁸ *Mesnevî*, I/2, 254, beyit:2840.

⁹ Mevlâna, *Mecâlis-i Seb’â*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı Konya 1965, s. 79, meclis: V; *Dîvan*, IV, 52, beyit: 430.

¹⁰ *Mesnevî*, I/1,59, beyit: 727.

¹¹ *Mesnevî*, I/2,234, beyit: 2200.

¹² en-Necm, 53/8.

¹³ en-Necm, 53/9.

¹⁴ el-En’am, 6/122.

¹⁵ el-Kevser, 108/1.

¹⁶ *Mecâlis*, 92, meclis: VII.

¹⁷ *Dîvan*, VII, 598, beyit: 7948.

¹⁸ Mevlâna, *Fihri Majlîb*, çev. Meliha Ülker Anbarcıoğlu, İstanbul 1990, s. 346.

¹⁹ *Mecâlis*, 45, meclis: II.

ise O'nun düşüncesi, tasavvuru ve parlak muhayyilesidir."¹

“Peygamber Mekke'yi fethetmeye çalıştı diye nasıl dünya sevgisi ile itham edilir?

O, imtihan günü (yani miraçta) yedi göğün hazinesine gönlünü ve gözünü kapattı.

Onu görmek için yedi kat göğün ufukları hurilerle ve ruhlarla doldu.

Onun için kendilerini süslediler. Onunsa dosttan gayrisine meyli nerde.

Hakkın yüceliği ile öyle doldu ki Hak dostları ona ulaşamaz.

“Gönderilmiş peygamber, melek ve de ruh –Allah ile- aramıza sığmaz. Öyleyse düşünün.”²

“Ahmed, o yüce kanadı açarsa Cebrail sonsuza dek kendinden geçip gider. Ahmed, Cebrail'in gözetleme yeri Sidre'den geçince,

Cebrail'e “Hadi arđmca uç!” dedi. Cebrail dedi ki: “Git, git, ben senin eşin değilim”

Tekrar ona, “ey perde yakan! Gel; ben henüz nihai yerime gitmedim” dedi.

-Cebrail-: “Ey benim güzel nurlu arkadaşım! Bir kanat çırpıp buradan ileriye geçsem kanadım yanar” dedi.

Bu hikâyeler hayret içinde hayrettir. Allah has kulları, daha has olanları, görünce kendilerinden geçerler.”³

“Fenâ makamında, fakr ile süslenen kişi Muhammed gibi gölgesiz olur.

Fena makamına vuslat, *‘fakrım benim iftiharım’dır* sırtına ziynettir; Bu kişi, mumun alevi gibi gölgesizdir.”⁴

“Öyleyse Muhammed peşin yüz kıyametti; çünkü çözüm ve düğümün yok olmasında mahvoldu.

Ahmed bu dünyaya ikinci defa doğdu; O, apaçık olarak yüz kıyamettir.

Ona kıyameti sormaktaydılar: “Ey kıyamet! Kıyamete kadar yol ne kadar?”

Hal/davranış diliyle çokça diyordu: “Kimse mahşere haşri sorar mı?”

Güzel haberli o Peygamber bunun için, “ey kerem sahipleri! ölümden önce ölü” sırtını söyledi.⁵

Gözü padişaktan başkasına kaymadığı⁶ için Muhammed her derdin devası oldu.

Güneşten perdelenmiş olan dünya gecesinde Hakk’a bakıyordu ve ümidi O’ndandı.

İki gözü, “*Biz senin göğsünü açmadık mı, ferablatmadık mı seni?*”⁷ sürmesiyle sürmelendi, Cebrail'in bile görmeye tahammül edemediğini o gördü.

Hakk'ın sürme çektiği yetim, mükemmel biricik inci olur.

Onun nuru incilerden üstüdür; öyle –ulu- isteneni ister.

Hak da adını gören/şahit koydu.

Şahidin araçları, kulağı ve keskin gözüdür; geceleri bile uyanık oluşundan dolayı, sırlar ondan gizlenemez.”⁸

Netice itibariyle buraya kadar yapılan nakiller ve bunlar etrafında gelişen tahliller, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin, hem Hz. Peygamber (sav) in insan-i kâmil yönünü anlatan veçhesini, hem esaslı bir Hz. Peygamber tasavvurunu ihtiva ettiğini göstermeye kafidir.

¹ Eflâki, *Ariflerin Menkıbeleri*, II, 245.

² *Mesnevî*, I/1,164, beyit: 3945–3950.

³ *Mesnevî*, II/4,142, beyit: 3800-3805.

⁴ *Mesnevî*, II/5,169, beyit: 670.

⁵ *Mesnevî*, II/6,320, beyit: 750.

⁶ Bkz. en-Necm 53/17.

⁷ el-İnşirâh 94/1.

⁸ *Mesnevî*, II/6,386, beyit: 2855-2865.